

Preprint

Marie-Anne Lescourret, *Emmanuel Levinas: Een biografie*, Baarn, Ambo, 1996; 357 pp., f 59,90, ISBN 9026314396;

Emmanuel Levinas, *God, de dood en de tijd: Sorbonne-colleges*, Baarn, Ambo, 1996; 400 pp., f 59,90, ISBN 9026312970.

Het eerste hier aan te kondigen boek is een biografie van de beroemde, 25 december 1995 overleden Litouws-Frans-joodse filosoof Levinas. Oorspronkelijk verschenen in het Frans in 1994. De Nederlandse vertaling is bekort door vertaler Ab Kalshoven: 'Weggelaten zijn gegevens die alleen voor de Franse lezer van belang zijn, alsmede een aantal citaten... Hier en daar zijn ook gegevens aangevuld.' Levinas (*1906) was afkomstig uit tsaristisch Litouwen, uit een joodse familie waarin studie in hoog aanzien stond. Hij studeerde in Straatsburg, en ging na afloop van zijn studie werken bij een opleidingsinstituut voor Franstalige joodse leerkrachten in het Midden-Oosten en Noord-Afrika. De tweede wereldoorlog bracht hij als Frans onderofficier door in krijgsgevangenschap, terwijl zijn vrouw en kind in een Frans klooster gered werden. Zijn familie in Litouwen werd vermoord. Na de oorlog werd hij directeur van het genoemde opleidingsinstituut, en pas na zijn officiële universitaire proefschrift *Totalité et infini* (1961) werd hij hoogleraar achtereenvolgens in Poitiers, Paris-Nanterre, en aan de Sorbonne. Was hij tot aan de verschijning van *Totalité et infini* vooral in kleine kring bekend, nadien nam zijn internationale faam snel toe. Daarbij liepen de VS en Nederland (Peperzak, Heering, Adriaanse) voorop, en bleef Israël achter. Door de hoge leeftijd die hij mocht bereiken, heeft L. zelf nog voluit mogen genieten van zijn late roem. Hij komt uit dit boek naar voren als een briljant filosoof, een moeilijk te volgen schrijver en een slecht communicator. Behept met een fors minderwaardigheidscomplex en bij tijd en wijle nukkig, was hij à l'improviste niet op zijn best. De schrijfster is terughoudend met het vermelden van gegevens over het privé-leven van L. – uit dit boek komen wij niet te weten dat L. een groot liefhebber was van bonbons – en waar gegevens ontbreken vult zij soms hele bladzijden met een schets van het algemene culturele klimaat. Dit is vooral hinderlijk aan het begin van het boek, dat 'vaart' mist. Het grootste deel van het boek heb ik echter met plezier gelezen: het bevat veel informatie niet allen over L., maar ook over het 'wijsgerig leven' – veelmeer dan over de wijsbegeerte zelf – in Frankrijk gedurende diens leven.

Vervolgens mag ik hier een vertaling aankondigen van de colleges die L. in de winter van 1975 en het voorjaar van 1976 aan de Sorbonne gaf. Over Levinas' colleges schrijft Lescourret: 'Uit de herinneringen van de meeste oud-leerlingen ontstaat het beeld van een emotionele, haast chaotische professor Levinas, die dikwijls onverstaanbaar was omdat hij al pratend zijn eigen gedachtegang volgde... Daarbij was hij klein van gestalte, en stak nauwelijks uit boven het blad van de schrijftafel die hij lustig overdekte met de boeken waar hij het over ging hebben en waar hij achter schuilging met uitzondering van het topje van zijn dichte haardos die zich verplaatste van het topje van de ene stapel naar de andere, terwijl hij over het podium beende. In feite sprak hij tot degenen die naar hem wilden luisteren, waarbij er een relatie ontstond die heel wat verder ging dan die van het hoorcollege, één van leermeester tot discipel...' (225-226). Wie door een dergelijke beschrijving wordt geïntrigeerd en meer wil weten over de colleges van L., kan nu dus terecht bij de Nederlandse vertaling die de theologe Constance Quéné bezorgde van *Dieu, la mort et le temps*. Waar het hier vertaalde materiaal vandaan komt blijft onduidelijk: 'Jacques Rolland, de Franse tekstbezorger, laat onvermeld hoe hij aan zijn materiaal is gekomen. Waarschijnlijk heeft hij gebruik kunnen maken van bandopnames' (*God* 227-228). Het gaat hier om twee collegecycli: 'de dood en de tijd,' waarin L. zijn eigen denken met dat van de toonaangevende denkers uit de geschiedenis van de westerse filosofie contrasteert, en 'God en de onto-theo-logie,' waarin hij God ter sprake tracht te brengen vanuit de ethiek. Sommige delen zijn gebaseerd op elders gepubliceerde teksten, andere zijn nieuw. De inleidingen en noten van de vertaalster vergroten de verstaanbaarheid van de vaak cryptische teksten aanzienlijk.

Marcel Sarot